

Приложение к ООП ООО, утвержденного приказом № 154 от «31» августа 2024г.

Рабочая программа
учебного предмета «Чеченская литература»
для обучающихся 7-9 классов

с.Бурунское- 2024

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а бу, цу бахъано хьелаш кхуллу цуьнан Іалашбаран а, кхиоран эшар. 5-9 классашкахь «Ненан мотт а, ненан меттан литература а» предметан декъахь хьобхуш йу ненан (нохчийн) меттан литература санна, иза хьажийна йу дешархойн интеллектуале-довзаран, коммуникативе, исбаьхьаллин-эстетикин похІмаш кхио а, коьрта гІиллакхе-этикин кхетам кхолла а, личностана нохчийн къоман культура марзйан а.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет – иза беран интеллектуале а, гІиллакхе-этикин а кхиаран тІегІа къастаден гуманитарни дешарх коьрта предмет йу. Литературин дешаро аьтто бо йешаран маьІна а девзаш, литература Іаморо шегахь къонахчун амал кхиайой а хууш, шен дуьненхьежамна дашца а, йозанца а бух бало а хууш, адамца а, йукъараллица а йаза хууш йолу кхетаме личность кхио.

Программо чулоцу кхеторан кехат а, предмет карайерзоран кхочушдан лору жамІаш а, предметан чулацам а, программин хІора дакъа карадерзо билгалдаьхначу сахьташца йолу тематикин планировани а, урокал арахьарчу гІуллакхдаран план а.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Литература уггар эвсаре гІирс бу шен кхачаме стаг хила (ша шен кхето, ша шен кхио), гонахьарчу хиламийн хьелашца тарвала, иштта кхоллараллин жигараллин стимулятор а йу.

Ненан меттан литература Іаморо дІалоцу личность кхиоран процессехь коьрта меттиг, иштта Іаморо аьтто бо цуьнгахь къонахалла, гІиллакхе амал, кхоллараллин похІма кхиорехь, нохчийн халкъан дахаран философи йовзарехь а, карайерзорехь а, иштта доккха гІо до къоначу тІаьхьене къоман исторически зераш дІакховдорехь а. Билгал йолу Іалашонаш кхочушйаран дешаран материал вовшахтоьхна гуманизман критерешца, исбаьхьаллин а, довзаран а мехалашца, пайдаэцархьама тІекхача йиш хиларца, актуале хиларца, поликультурица, ламасталлин классика а, вайзаманан литература а цхьаьнайарца, тематикин а, жанрийн тайпа башх-башха хиларца догІуш ма-хиллара.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет Іаморо таронаш кхуллу дешархочун дешнийн база шорйан, церан къамелан культура, коммуникативни а, тайп-тайпана культурийн компетенцеш а кхио.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» курсан чулацам хьажийна бу дешархойн нохчийн литературин хьашташ кхочушдан, уьш нохчийн къоман культурина тІекхиарехь а, шеца иза Іалашйарехь а шатайпана эстетикин гІирсаш хиларе терра.

Дешархошна дешар Іамор коьрта долчу декъана оьрсийн маттахь дІаьхучу йукъардешаран учрежденешкахь ненан мотт санна нохчийн мотт Іаморехь, нохчийн литература – иза дешаран предмет йу, нохчийн къоман исторех а, культурех а, ламастех а хаарш схьаэца а, довза а таро луш, иштта иза культурин шатайпана йаздархочун кхолларалла толлуш долу дакъа ду, кхечу кепара аьлча, шеца цхьаьна эстетикин гІуллакхдар а долу, йозанан къамелан гІуллакхдар ду; нохчийн литература тІехьажийна йу Іилманан агІонхьара дуьне довзарна а, иштта дешнийн кхоллараллин говзарийн мотт бовзарна а, йешаран культурин йукъара башхаллаш карайерзорна а, литературин говзарех кхетарна а, дашца шен амал билгалйаккхарна а, иза, исбаьхьаллин литературас ша-тайпанчу маттахь дуйций хайтарх кхетам кхолла а, ткъа литературин мотт йукъарчу меттан шолгІа система санна бу, цо кхуллу личностан синхаамийн дакъа, цуьнгахь ойланца хІуманан кеп хІотто а, ассоциаци йало а, логически ойла йан а, дешаран предмет хьажийна йу оцу дешаран предметехула

кхочушхуьлу тӀаьхьенера тӀаьхьене нохчийн, оьрсийн, дуьненан культурин оьздангаллин а, эстетикин а ламасташ дӀакховдор.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ӀАМОРАН ӀАЛАШОНАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет Ӏаморо кхочушийн йеза роӀера Ӏалашонаш:

- нохчийн литературехь эстетикин агӀонхьара кхеташ болу гуманистически дуьненхьежам, Россин йукьара гражданин кхетам а, къоман синкхетам а, патриотан дог-ойла а йолуш, дукха къаьмнаш долчу Россин халкъех шен халкъ хиларх дозалла а хеташ йолу амал личностехь кхиор.

- нохчийн литература йовза лааран дог дар кхоллар, нохчийн къоман ширачу заманера схьайогӀу культура мехалла хетар кхиор, дешархо шен къоман мотт а, культура а Ӏаморан кха тӀе ваккхар, къоман культурин тӀаьхьалонна йукьавалор.

- къоначу тӀаьхьенехь дӀайаьначуй, карарчуй, йогӀур йолчуй заманийн уьйр ларийн йезаш хиларан кхетам кхиор а, нохчийн къоман культура ларйарехь жьопалле хилар кхоллар;

- дукха къаьмнаш долчу Россин пачхьалкхехь личностана кхиаме социализаци а, ша шегачь стогалла кхиорна оьшу интеллектуале а, кхоллараллин а таронаш кхийар.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет тӀехьажийна роӀера хьесапаш кхочушдан:

- тӀаьхьенера тӀаьхьене историко-культурни, оьздангаллин, гӀиллакхийн мехаллаш дӀакховдоран хьокьехь ненан меттан нохчийн литературин маӀнех кхетар;

- ненан меттан нохчийн литературин историца йолу уьйр къастор, нохчийн литературехь йолу къоман ша-тайпана синьоьздангаллин а, материальни а нохчийн къоман культурин исбаьхьаллин шорталлех кхетам кхоллар;

- Россин Федерацин кхидолчу къаьмнийн литературин контекстехь нохчийн литература а кхуьу хилам санна цунах хаарш эцар; уьш вовшийн эр;

- нохчийн литературина бухе диллина культурин а, оьздангаллин а маӀна билгалдаккхар; йешначун хьокьехь мах хадош а, шена хетарг олуш а барта а, йозанца а къамел дан хаар;

- Ӏер-дахарехь а, дешаран процессехь а нохчийн литературех пайдаэца хаар кхоллар;

- шен мукьачу хенахь йешарна ханна план хӀоттор, нохчийн маттахь шена хазакхета йешаран говзарш мехала хетар къастор а, бух балор а;

- нохчийн литературин говзарш системехь йешарца дуьне довза а, дуьненахь ша дӀалоцу меттиг къасто а, адаман а, йукьараллин а йукьаметтигаллин гармонизаци латторан а хьашташ кхоллар;

- хаамийн хьостанашца болх бан хаар кхиор, Интернетера а, иштта кхийолчу хьостанашкара хаамашна презентаци йар а, кечйар а.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан программа хӀоттийна Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан коьртачу йукьарчу дешаран программы буха тӀехь, иза лерина йу дешаран 134 сахьтана (10 кл. – 68 с., 11 кл. – 66 с.).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

Дешаран предметан чулацамо шена йукьалоцу литературин говзарийн а, церан авторийн а гайтар, иштта тематикин блокаш а: «XX-чу бӀешеран хьалхарчу эхан нохчийн литература»,

«XX-чу бешеран шолгачу эхан нохчийн литература», «XXI-ра бешо долалучу муьран нохчийн литература», «Кхечу къабмнийн литература».

ТЕМАТИКИН БЛОКАШ

10 КЛАСС

XX-чу бешеран хьалхарчу эхан нохчийн литература

Арсанов С-Б.А. «Маца девза доттагалла» роман.

Мамакаев М.А. Стихотворенеш «Тулгаша а дуйцу», «Даймахке», «Зама», роман «Зеламха» (романан дакъош).

Гадаев М-С.Г. Стихотворенеш «Даймахке сатийсар», «Дай баьхна латта», «Генара кехат», «Цен-Берд».

Гайсултанов I.Э. Исторически повесть «Александр Чеченский».

Эдилов X-М.Э. Поэма «Сийлаха».

XX-чу бешеран шолгачу эхан нохчийн литература

Абдулаев Л.Ш. Стихотворенеш «Весет», «Диканиг хьахадан кхоьру со ...».

Яралиев Ю.С-I. Стихотворенеш «Гиллакх», «Лулахо, ладогал цкъа...».

Бексултанов М.Э. Повесть «Дахаран хин генара бердаш».

Ахмадов М.М. Пьеса «Лаьмнел а лекха».

Эльсанов И.И. Повесть «Цегачу декхнийн боьлак».

Бисултанов А.Д. Стихотворенеш «Нохчийчоь», «Нана».

XXI-ра бешо долалучу муьран нохчийн литература

Яшуркаев С.С-I. Стихотворенеш «Самах ду, генах ду», «Дагахьбалламаш, дагалецамаш».

Исмаилов А.Т. Стихотворенеш «Воггура воккха стаг», «Кхийра кхаба».

Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. Стихотворенеш «Нохчийчоьне», «Йисалахь, Нохчийчоь».

11 КЛАСС

Довзийтар

XX -чу бешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш.

XX -чу бешеран шолгачу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш.

XXI -чу бешеран йуьххьехь нохчийн литература кхиар.

Литературин родаш. Исбаьхьаллин васт (художественный образ).

Сюжетах а, композицих а кхетамбалар. Драматурги.

XX-чу бешеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература

Исаева Мареман дахар а, кхолларалла а. «Ирсан орам» романан дакъош.

Айдамиров Абузаран дахар а, кхолларалла а. «Йеха буйсанаш» роман.

Ахматова Раисин «Хуур дац, кхолламо хун кечдо вайна...», «Даймахке», «Нене», «Сан йурт» стихотворенеш. «Дагалецамийн новкъа» – автобиографически поэма.

Сулейманов Ахмадан «Берд», «Дог дохден це» стихотворени. «Ламанан хьостанаш», «Батто сагатдо» стихотворенеш.

XX-чу бешеран шолгачу эхехь нохчийн литература

Арсанукаев Шайхин «Весет», «Нагахь хьан го оьшуш» стихотворенеш. «Гиний шуна?» стихотворени. «Дицдина илии», «Ненан мотт» стихотворенеш. «Кхолламан сизаш» стихашкахь роман. «Нийсонна гимн» стихотворени.

Рашидов Шаидан «Баланах дуьзна дог» стихотворени. «Пондар боьлху» стихотворен. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тIехь йазийна поэма. Гацаев СаьИдан «Йише Маржане», «Хабий хьуна, Фирдоуси стихотворенеш. «Хатта хьайна Саадига», «Цкъа а дац ойла къуьйлуш» стихотворенеш. «Хийла нохчийн кIант», «БIаьсте хир йу- бIаьсте, бIаьсте!..» стихотворенеш. Ахмадов Мусан «Нохчийн махкахь, нохчийн маттахь» стихотворени. «Зингатиин барз ма бохабелахь» повесть. Дикаев Мохьмадан «Нохчийн хIусам», «Стегаг цIе», «Суна лаьа» стихотворенеш Бексултанов Мусан «Iаьржа бIаьрг», «Хьалхара парта», «Корталин Хантоти» дийцарш. Шайхиев Iалвадин «Стаг велча, йуьртахь зударий боьлху», «Аса а ма лайна» стихотворенеш. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Алиев Папуран «Кьонахийн зама», «ХIун лозу хьан, Нохчийчов?» стихотворенеш. «Кьонахе», «ДоIа» стихотворенеш.

XXI-чу бIешеран хьалхарчу шерийн нохчийн литература

Ибрагимов Канта. Роман «Берийн дуьне».

Кхечу къаьмнийн литература

Александр Казбегин «Элиса» повесть

Кулиев Кайсын «Хиндолчунна аьлла байташ», «ТIуьначу лаьттан цинц къуьйлу» стихотворенеш.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

Кобртачу школахь «Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет Iамор хьажийна ду дешархой роIера личностни а, метапредметни а, предметни жамIашка кхачарна.

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программин личностни жамIаш коьртачу йукьарчу дешаран тIегIанехь кхочушхуьлу дешаран а, кхетош-кхиоран а болх дешаран организацехь цхьаьна дIабахьарца. Болх дIабахьар кхочушдо Россин социокультурни а, синьобздангаллин а ламасталлин мехаллашца догIуш ма-хиллара. И мехаллаш йукьараллин бакьонаша къобалийна тIе а эцна, цара аьтто бо шен дуьне довзар а, ша шен кхетош-кхиор а лакхадаккхарехь.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан белхан программа карайерзоран личностни жамIаш коьртачу йукьарчу дешаран тIегIанехь декхарийлахь ду дешархошна, дикачу мехаллах пайда а оьцуш, куьйгалла а хилла дIахIитта, шайн гIуллакхдарехь гулдина зераш шордан а, церан буха тIехь кхетош-кхиоран гIуллакхдаран хьежамаш кхолла а, цу йукьахь кху декьахь а:

• гражданаьлла кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш а, цуьннан бакьонаш а кхочушйан кийча хилар, бакьонаш а, машар а, кхечу адаман законан бакьонаш ларар; доьзалан, йукьарчу коьртачу дешаран программаш кхочушйечу дешаран организацин, меттигерчу йукьараллин, хьомсарчу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар; цхьана а кепара эскремизм, дискриминаци тIецаьлацар; адаман дахарехь тайп-тайпана социале институташа дIалоцучу меттигахь кхеташ хилар; гражданинан

коьртачу бакьонех, машарх, декхарх лаьцна хьежам хилар, социале норманаш а, личностни йукьаметтигаллин бакьонаш а йовзар; коррупцина дуьхьало йан кийча хилар; тайп-тайпана г'уллакхдар нахаца цхьаьна дан хууш хилар, дешархой шаш дечу урхаллехь дакъалаца кийча хилар, гуманитарни г'уллакхаллехь (волонтералла, нахана г'о дар,) дакъа лоцуш хилар а.

- **патриотийн кхетош-кхиоран:**

дуккха а къаьмнаш долчу йукьараллехь Россин гражданин хилар дозалла хетар, ненан мотт Iамор, Россин Федерацин а, шен къоман а, Россин къаьмнийн а истори, культура йовза лууш хилар, шен Даймехкан мехаллаш доккха х'ума хеташ хилар: Илманан, искусствон, спортан, технологин, т'еман а, белхан а хьуьнарш мехала хетар; Россин символаш, пачхьалкхан деза денош, исторически а, Iаламан т'аьхьалонаш, памятникаш, хьомечу пачхьалкхехь дехачу къаьмнийн ламасташ ларар, синьобздангаллин кхетош-кхиор: синмехаллаш харжа обшучохь а, обздангалла харжа эшар нисделлачу хьолехь а нийса харжам бар, шен леларан нийса мах хадо хаар а, нехан леларан мах хадо хаар а, харц леларшна резацахилар; личность индивидаца а, йукьараллица а маьрша, жьопалле хилар.

- **синьобздангаллин кхетош-кхиоран:**

искусствон башх-башха тайпанаш а, шен къоман а, кхечу къаьмнийн а ламасташна, кхоллараллина а битаме хилар, искусствон синхааме т'еIаткъамах кхеташ хилар, исбаьхьа культура ладаме хетар, Даймехкан а, дуьненан искусствон мехаллех кхеташ хилар, этносийн культурин ламасташ а, халкъан кхолларалла а маьIне хетар, тайп-тайпанчу искусствощкаш шен меттиг каро хьажар а.

- **физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:**

дахаран мехаллех кхетар, шен могошалла ларйар, могошалла ларйеш дахар нисдар (пайде х'ума йаар, гигиена ларйар, садаIаран а, белхан а хенан раж ларйар, спорте лелаш йа физкультура йеш хилар); вуон х'уманаш лелор дитар (къаьркъа малар, наркотикаш лелор, тонка озар), иштта кхийолу дегIан а, синан а могошалла талхош йолу х'уманаш целелор; кхерамазаллин бакьонаш ларйар, иштта интернет-машанашкаш а кхерамазаллин бакьонаш ларйар, стресс хила тарлун хьелашна марзвалар, хийцалучу социале а, хаамийн а, Iаламан а хьелашна а кийча хилар, иштта цу хьокъехь шен дахаран зерех пайда а обцуш, кхин дIа а шен Iалашонашка дIаэхар;

шена а, кхечарна а бехк билла сиха цавалар;

шен синхаамаш шегакъ сацо хаар, кхечеран синхаамийн хьолах кхетар;

стаг гIалат волуш хуьлуш хилар хаар а, шен гIалаташ т'елаца хаар, уьш нисдан хьажар.

- **къинхьегаме кхетош-кхиоран:**

хьалхахIиттийна декъарш кхочушдан Iалашонца жигара дакъалацар (доьзалехь, гIалин, кIоштан йукьардешаран дешаран организацехь), йукьараллин а, технологически а г'уллакх а, болх а дIаболо, дIахIотто хаар, тайп-тайпана г'уллакхаллин план хIотто а, иза кхочушйан а Iамар, тайп-тайпана къинхьегаман корматаллаш Iамор, корматаллин йукьараллехь дIатарвала, ваза.

- **экологин кхетош-кхиоран:**

йукьараллин а, Iаламан а, Илманийн а хааршна тIе а тевжаш, гонахьарчу Iаламан хьокъехь хьалхахIуьтту хьесапаш кхочушдан, гонахьарчу Iаламан пайдехь хин долу г'уллакхаш дIадахьа план хIоттор, экологин культурин тIегIа лакхадаккхар, экологин

кЮрггера проблемаш йовзар, уьш кхочушйан некъаш лахар, гонахъара Галам бехдийр долу белхашна дуюхъал жигара дакъалацар, Галаман, технологин, йукъараллин йукъарлехъ зЕ латтош волу гражданинан маЪна довзар, экологин хъежамашна лерина Гуллакхаллехъ жигара дакъалацар.

- **Илманан мехаллех кхетам:**

вайзаманан Илманан системехъ адам а, Галам а, йукъаралла а кхиар толлучу хъежамашна тЕ а тевжаш, адаман Галамца а, йукъараллица а йолу зЕнаш а, дуьне довзаран ГИрс санна меттан а, йешаран а культура карайерзор, талламаш бар Гамар, талламийн зерийн ойлайар, талламаш ша а, коллективана а йукъахъ дЕабахъар.

Йукъараллин а, Галаман а хийцалучу хъелашна дешархо марзварехъ кхачойеш йолу личностни жамГаш:

дoьшучара йукъараллин зераш карадерзор, шен хене хъаьжжана, йукъараллехъ леларан бакъонаш, норманаш, йукъараллин дахаран кепаш, тобанашкахъ, йукъараллашкахъ а, цу хьокъехъ доьзалехъ нийса леларан коьрта йукъараллин меттиг къасто хаар;

билгалдоцчу хъелашкахъ, кхечеран зерашна, хааршна виллина хиларца доьшучаьргахъ зЕ латторан хъуьнар хилар;

билгалдоцчу хъелашкахъ, шен компетенцин тЕГГа лакхадаккхаран хъуьнар кхиор, ткъа иза кхочушдархъама практически Гуллакхехула а, цуьнца цхъаьна кхечу адамашка а хьобжуш Гамар, церан керлачу хааршна тЕкхиар;

васташ билгалдахар а, уьш вовшахъэр, керла хаарш карадерзор, цуьнца цхъаьна идейн, кхетамийн формулировка йан хаар, объектех, хиламех гипотезаш кхолла хууш хилар, шен хаарийн дефицитех кхетар, шен компетенцин тЕГГа довзар, шен кхиаран план хЮтто хаар;

коьртачу кхетамех, терминех, чГарГделлачу кхиаран концепцин декъехъ болчу кхетамех оьшург къасто хаар;

Галамца, йукъараллин, экономикин йукъаметтиган анализ йар, и йукъаметтигаш къастор;

гонахъарчу Галаман бечу тЕГаткъамна чот а йеш, Галашонашна тЕкхочуш а, декхарш кхочушдеш а, шен Гуллакхийн, белхийн мах хадо хаар;

дешархошкахъ стрессийн ситуацешкахъ боха ца боха Гамор, хуьлучу хийцамийн а, церан тЕаьхъенех нийса мах хадо Гамор, стрессийн ситуацешна дуюхъало йан йезаш хилар, стрессийн ситуацин мах хадо хаар, йуьхъарлаьцна Гуллакхашна, хъелашка хъаьжжина, корректировка йан хаар, йуьхъарлаьцначу Гуллакхехъ кхиамаш ца хилахъ а, воха а ца вухуш, кийча хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМГАШ

Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор:

Коьрта маЪнийн дараш:

объектийн (хиламийн) билгалйолу билгалонаш Горайахар а, къастор а;

классификацин ладам боллу билгалонаш а билгалйаха, йечу анализан жамГ даран а, дустаран а. критерешна а бух бало;

хьалха хЮттийнчу декхаршка хъаьжжана, къастайечу факташкахъ хила доГурш а, бЮстанехъ дерг а билгалдаккха, тергоне эцнарш гайтийта а, хила доГурш а, бЮстанехъ дерг а Горадаккхаран критереш йало;

хьалхахЮттийнчу декхарна оьшучу хаамийн дефециташ къастор;

хиламаш а, процессаш а Іаморехь бахъанин-талламан уьйраш къастор, дедуктивни а, индуктивни а ойланехь сецначарах пайда а оьцуш жамІ дар, аналогича догІуш ойланехь сецначун жамІ дар, вовшашца уьйр йолчарах гипотезийн формулировка йар;

дешаран шардаран кхочушдан шен лаамехь некъ лахар (масех вариант вовшах йустар, уггаре гІолехь йерг харжархьама).

Бухера талламан дараш:

довзаран талламан гІирс санна хатгарех пайдаэцар;

догІуш доллу хаттарш хІиттор, шен лаамехь лобхучу хаамашна жоп лахар;

шена хетачух лаьцна гипотезин формулировка йар, шен хетачун аргументаци йалор;

ша хІоттийнчу планаца талламан бар, чолхе йоцу эксперимент дІайахьар, талламан объектан башхаллаш билгалйахар, объектийн йукъара бахъанин-талламан уьйраш къастор

Таллам барехь (экспериментехь) схьахиллачу хаамийн бакъхиларх пайдэцаран мах хадор;

дІабавъьначу таллабийн хиллачу зерийн жамІийн ша формулировка йар, хиллачу жамІийн бакъхиларан мах хадоран гІирс бевзаш хилар;

процессаш, хиламаш, церан тІаьхьалонна хила тарлучу кхиаран прогноз йар, ишттачу а, царах терачу ситуацешкахь шен хетарг къасто, керлачу хьелашкахь а, контекстехь а церан кхиаран хетарг хьалха таттар;

Информацица болх бар:

хьалха хІиттийна дешаран декхарш а, тІейихкина критереш а кхочушйан хьостанашкара информаци, хаам лохуш тайп-тайпана некъех, гІирсех пайдаэца, харжа, анализ йан, системизаци йан, башх-башха информацийн тайпанийн, гайтаран кепийн интерпретаци йан,

цхьаьна йогІу аргументаш лаха (цхьа верси, идей бакъйеш йа харцйеш), шен лаамехь информаци дІагайта йогІуш йоллу кеп харжа, чолхе йоцучу схемашца, диаграммашца, йа кхечу кепара графикича кхочушдечу шардаран иллюстраци йан;

хьехархоша къастийнчу критерешца, йа шен лаамца формулировка йина информаци тешаме хилар къасто;

информаци эвсаре дагахь латто а, системизаци йан а.

Дешаран универсале, коммуникативе дараш карадерзор:

Къамел дар: хетачух кхета а, хетачун формулировка йан, Іалашоне а, къамел даран хьелашка хьаьжжана, эмоцеш гайтар, шена хетарг барта аларца а, йозанан текташкахь а дІагайта, къамел даран невербале гІирсаш бовза, социале билгалонийн маьІнех кхетар, Іотбаккхаме хьелаш кхуллу таронаш йовза, Іотбаккхамаш кІадбан, бартбан, кхечеран Іалашонех кхеташ хила, шеца къамел дечуьнца ларам хила, оьздачу кепехь шена нийса цахетачун формулировка йар, къамел дечу йукъана догІуш доллу хаттарш хІиттор, шен лаамехь къамел даран формат харжа, аудиторин башхалле хьаьжжана, къамелана презентаци йан, цуьнга хьаьжжана, барта а, йозанан а текстийн гайтаран материал хІоттор.

Шен лаамехь гІуллакх дІадахьар: билггал йолу проблема кхочушйеш болх ша беш а, йа тобанна йукъахь беш а, гІолехь долчух кхета а, пайдаэца а, хьалха хІоттийна Іалашо кхочушйарехь тобанца кхочушйан йезаш хиларан бух бало, цхьаьна дечу гІуллакхан Іалашо тІеэца, и кхочушйан дараш тобанца билгалдаха, шайна йукъахь болх дІасабекъа, бартбан, процесс а, жамІаш а дийцаре дан, масех адамна хетачун йукъара маьІна даккха, куьйгалла дан кийча хила, тІедахкарш кхочушдан, муьтІахь хила, цхьаьна бечу белхан дІахІоттаран план хІотто, цу балха йукъахь хІораннан меттиг къасто, белхан Іалашонаш вовшашна йукъахь,

Хораннан тароне хъаьжжана, дIасайекъа, тобанан декъашхошца белхан Iалашонаш йийцаре йан, шен белхан дакъа кхочушдан, ша биначу белхан мехалла къасто, белхан йуьхьца кхочушхилла долу жамI дуста, белхан жобпалле дакъа схъаэца, тобанна хьалха жоп дала кийча хила.

Дешаран универсале, регулятиве дараи карадерзор:

Ша шен къепе хIоттор: дахаран а, дешаран а хьелашкахь нислун проблемаш къасто, сацам тIелоцуш тайп-тайпана некъаш билгалбаха, шардар кхочушдан шен лаамехь алгоритм харжа, дешаран шардар кхочушдан некъ харжа, ша кхийдайечу вариантшна аргументацеш йало, Iамочу объектх хьIначу керлачу хаарийн хьесап а деш, кхийдайечу алгоритмана корректировка йан, харжам бан, бинчу сацамна жобпалле хила.

Ша шен терго латтор: ша шена терго латторан некъаш карадерзо, ша шена мотиваци йан, хьолана богIуш боллу мах хадо, хьал хийца план кховдо, дешаран шардар кхочушдеш, халонийн контекст лара а, халонашна сема хила, хийцалучу хьелашка хъаьжжана, шен сацамна адаптаци йан, кхочушхиллачу (кхочуш ца хиллачу) жамIийн бахьанаш кхето хаа, хиллачу зерийн мах хадо, хиллачу хьолехь пайде дерг къасто, керлачу хьелашка хъаьжжана, гIуллакхаллин йукъа коррективаш йало, гIалаташ къасто, Iалашонан а, хьолан а жамIца богIу мах хадо.

Эмоциале интеллект: шен а, кхечеран а эмоцеш къасто а, йийца а, царна урхалла дан, эмоцеш билгалйаха, эмоцеш хиларан бахьанин анализ йан, ша кхечу стеган метта хIотто, кхечун бахьанех, Iалашонах кхета, эмоцеш гайтаран некъан урхалла дан.

Шех а, кхечарах а кхетар: кхечу стагах кхета, цуьнан хетачун ойла йан, гIалат вала / йала шен бакьо хила, изза бакьо кхечун йуйла хаа, ша долу хIума тергонехь латто йиш йоций хаа.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

«Ненан меттан (нохчийн) литература» дешаран предметехула йолчу белхан программа карайерзоран предметан жамIаша гайта деза:

1) кхин дIа шен кхиарехь ненан меттан литература йешаран а, Iаморан а ладамаллех кхетар; хIокху дуьнен чохь ша вовзаран а, дуьнедовзаран а гIирс санна систематически йешар оьшуш хиларан хьашташ кхоллар, адаман а, йукъараллин а йукъаметтиг тайар, массо а агIор диалог йар;

2) ненан меттан литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран шатайпа некъ хиларх кхетар;

3) культурин самоидентификаци латтор, шен къоман культурин тоьлла говзарш Iаморан буха тIехь ненан мотт Iаморан коммуникативни-эстетикин таронех кхетар;

4) шена хетарг аргументашца дIаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хIуманан хьесап доккхуш, къамел дан Iамор, йешнарг йийцаре йечохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хIоттор;

5) тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхетар Iамо кхиор;

6) Иилманан а, гIуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто Iамар, йешначун критически мах хадо а, анализ йан а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтинчу дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар;

ЖамI: доьшуш верг кхета йешаран маIналлех а, ладамаллех а, йешарна а марзло, тайп-тайпана говзарш йешаран зедалар хуьлу.

Нохчийн литература халкъан къоман-культурин коьрта мехаллех цхьа мехалла хиларх, дахар довзаран шатайпа некъ хиларх кхетар.

ЖамI: доьшуш верг кхеташ хуьлу нохчийн литературехь къабста нохчийн къоман менталитет, цуьнан истори, дуьненах кхетар, литературо адаман дахаран оьшу коьрта маIнаш довзуйтий а.

Нохчийн фольклоран а, кхечу халкъийн фольклоран а, XX бIешаран нохчийн йаздархойн, XXI бIешаран йуьххьерчу йаздархойн литературин а, Россин халкъийн литературин а Iамийнчу говзариин коьртачу проблемах кхетар, литературин вастех кхетар, эстетически хьежам кхоллар, литературин исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гIирсаш бевзаш хилар, оздангаллехь ша къастор, Россин халкъан культурин говзариин а, нохчийн халкъан культурин а, дуьненан кхечу къаьмнийн, дуьненан культурин а говзарш Iаморехь нохчийн меттан таронаш кIезиг цахиларх кхетар а.

ЖамI: адамийн йукъара проблемаш йовзарехь зедалар хуьлу доьшуш волчунна, нохчийн литературин меттан таронех пайдаоьцуш, и проблемаш йийца а Iема.

Литературин говзаршна анализ йан хаар, уьш муьлхачу жанрийн тайпанех йу къасто хаар, литературин говзаран теманах а, идейх а, гIиллакхе пафосах кхета а, кхолла а, турпалхойн амалш билгалйаха, цхьана йа масех говзариин турпалш вовшашца дуьхьалхIотто, тексташна йукъара цитатех а, нохчийн меттан суртхIотторан гIирсех а пайдаоьцуш, прозийн говзариин йа церан дакъош схьадийца хаар, ладоьгIначу а, йешначу а текстех лаьцначу хаттаршна жоп далар, тайп-тайпанчу аларийн барта монолог йан, диалог дIайахьа, нохчийн литературин шена хета маххадор, шена хетарг аргументашца дIаала а, говзачу дашца барта а, тайп-тайпанчу жанрашкахь йозанца а, оздангаллех вуьззина квалифицированни дешархо кхиор, цуьнгахь, хIуманан хьесап доккхуш, къамел дан Iамор, йешнарг йийцаре йечохь дакъалацар, шен йешаран мукъачу хенан план хIоттор;

ЖамI: доьшуш волчунна карадоьрзу литературин говзариин анализ йар а, интерпретаци йар а, къамелаца и дIахIотто а, шена хетачунна аргументаци йан а, шениг чекхдаккха хаа а, ша йеша леринчу литературин го къасто а.

Тайп-тайпана этнокультурин ламасташ гойтуьйту литературин исбаьхьаллин говзарех кхета Iамор кхиор; литературин говзариин эпохаца йолчу зIенех кхетар, цо шена чукъуйлу оздангаллин мехаллаш билгалйахар, нохчийн а, оьрсийн а литературин, культурин синьоздангаллин мехаллашна тIаьхьа вазар/йазар а, Iамийнчу литературин говзаршна шениг (цкъацкъа) интерпретаци йар.

ЖамI: доьшуш верг Iема нохчийн литературин а, нохчийн матте гочийнчу а говзарех кхета.

Тайп-тайпана литературин жанрийн говзарш барта схьайийцарх кхетар а, Iамийнчу говзариин тематикаца йобзна сочиненеш, изложенеш йазйар а, кхоллараллин цIера белхаш йаздар а, литературин а, культурин а теманашна рефераташ йазйар, говзаршкахь сюжетан элементаш, композици, исбаьхьаллин васташ кхуллуш долчу меттан гайтаран гIирсаш къастор а, говзаран идейн-исбаьхьаллин чулацам белларехь долчу церан маIнех кхетар (филологин агIонгахьара анализ йаран элементаш), литературин говзаран анализ йарехь литературоведчески терминологи йевзаш хилар, авторан позицех кхетар, Iилманан а, гIуллакхан а, публицистикин а литературех исбаьхьаллин литературин башхаллаш къасто

Тамар, йешначун критически мах хадо а, анализ йан а говзалла кхоллар, литературин говзарехь гайтина дахаран исбаьхьаллин дуьненах кхетар.

ЖамI: доьшуш волчо карадерзадо, маIна а доккхуш, диканиг къастош, йешар, текстах кхета, кхечу тайпанийн текстех къасто Iема, интеллектуальни оила йарца йешаран хьокьехь хиллачу дуьххьарлера синхаамашка йухахьажар.

Классийн предметийн жамIаш

ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

10 КЛАСС

• Россин кхидолчу къаьмнийн культуурешца йолчу диалоган контекстехь нохчийн къоман оздангаллин мах хадо таро лун нохчийн халкъан а, литературин а туьйранийн, кицанийн проблематика билгалйаккхар, говзаршкахь Даймахках а, Iаламах а лаьцна чукьуйлу ойланехь нохчийн къоман культуурин а, оздангаллин а коьртачу мехаллех кхетар.

• нохчийн къоман амалх, «йахь», «сий», «Даймохк безар», «баккхийнаш ларар», царех терра долу нохчийн къоман гIиллакх-оздангаллин координатех долу кхийолчу мехаллех а, нохчийн меттан а, ненан меттан къамелан хазнех йуьхьанцара кхетам хила,

• проектни-талламан гIуллакхалла дIадахьа говзалла хила, цуьнан жамIаш дIадовзийта а, тайп-тайпана информацийн хьостанащца болх бан коьрта хаарш хила а, царна презентаци йан говзалла хила а.

• нохчийн къоман амалх, «йахь», «сий», «Даймохк безар», «баккхийнаш ларар», царех терра долу нохчийн къоман гIиллакх-оздангаллин координатех долу кхийолчу мехаллех а, нохчийн меттан а, ненан меттан къамелан хазнех йуьхьанцара кхетам хила.

11 класс

• Даймахках а, нохчийн доьзалх а лаьцначу говзаршкахь Россин къаьмнийн культурийн контексташкахь нохчийн литературин меттиг къасто хууш хила.

• кховдайечу плана буха тIехь фольклоран а, литературин а текстан маьIнин анализ йан хаарш хила, исбаьхьаллин текст йешархочунна, вайзаманхочунна авторо беш кхайкхам санна лара, турпалхойн васташ дустаран форматехь историко-культурийн коментареш а, шен тексташ а кхолла, проблемин хаттаршна жобпаш дала, хьехархочун куьйгалица исбаьхьаллин искусствон говзарш кхечу искусствон говзаршна дуьхьалхIитто а, шен пайдехь хин йолу говзарш харжа Iама.

• Даймахках а, нохчийн доьзалх а лаьцначу говзаршкахь Россин къаьмнийн культурийн контексташкахь нохчийн литературин меттиг къасто хууш хила.

• нохчийн халкъан оздангаллин мах хадо таро лун тайп-тайпана жанрийн говзарийн проблематика а, оздангаллин шатайпа башхалла билгалйаккха, Даймехкан Iаламах а, Даймахках а лаьцначу говзаршкахь нохчийн къоман синкхетаман коьрта культуурин а, оздангаллин а мехаллаш йовзар.

• исбаьхьаллин говзаран кепан а, чулацаман цхьаалла оила йеш тIеэцар, шен йешархочун ассоциацийн тIегIа дIахIоттор, исбаьхьаллин текстан эстетически анализ йан хаарш хила, исбаьхьаллин текст йаьржина историко-культурийн коментареш а, тайп-тайпанчу форматехь йаран форматехь шен тексташ а кхолла, исбаьхьаллин искусствон говзарш дуьхьалхIитто а, ша а шен цIахь йеша говзарийн гуо кхолла а, исбаьхьаллин литература йешаран перспективе йолу Iалашо къасто а;

- проектни-талламан гІуллакхалла кхочушдан, цуьнан жамІаш дІадовзийта а, тайп-тайпана информацийн хьостанашца болха бан коьрта хаарш хила а, царна презентаци йан говзалла хила а.

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

10 КЛАСС (68 сахьт)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
Дакъа 1. XX-чу бѐшеран хьалхарчу эхан нохчийн литература					
1.1	Арсанов С-Б.А. «Маца девза доттагIалла» роман. Романехь кьинхьегамхойн васташ кхолларан башхаллаш. Арсби а, цуьнан накъостий а: Джо, Таташ, Джабраил. Бено. Цуьнан гIиллакх-оьздангалла кхиаран хьелаш. Романехь зударийн васташ. Романехь къаьмнашна йукъара доттагIаллин тема гайтаран башхаллаш	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.2	Мамакаев М.А. Стихотворенеш «ГIулгаша а дуьйцу», «Даймахке», «Зама», роман «Зеламха» (романан дакъош). Мамакаев Мохьмадан дахаран, кхоллараллин некъ. Мамакаев Мохьмадан поэзехь Даймехкан тема. Стеган паргIато, сий цуьнан Даймахкаца йолчу йукъаметтигех доьзна хилар. Поэтан лирически турпалхоочо дахарх, заманах йо ойланах. Мамакаев Мохьмадан лирикехь поэтан, поэзин тема. «Зеламха» роман. Роман исторически бакъдолчийн буха гIехь йазйна хилар. Зеламхех обарг винарг – цу хенахьлера социально-политически дахар. Йаздархочун шен турпахочуьнга болу хьежамаш. Турпалхойн васташ	9	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	кхолларехь, дахаран исбаьхьаллин сурт хЮтторехь йаздархочун корматалла. Нохчийн литературехь Мамакаев Мохьмадан кхоллараллин мехалла				
1.3	Гадаев М-С.Г. Стихотворенеш «Даймахке сатийсар», «Дай баьхна латта», «Генара кехат», «Цен-Берд». Гадаев Мохьмадан кхолларалла. Цуьнан поэзехь дуьненах, дахарх, Иаламах йолу ойланаш. Лирически турпалхочун оздангалла. Поэтан лирикехь безаман тема. Гадаев Мохьмадан поэзин исбаьхьаллин басарш, шатайпанан аьхналла. Нохчийн литературехь Гадаев Мохьмадан кхоллараллин мехалла	7	0	1	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.4	Гайсултанов I.Э. Исторически повесть «Александр Чеченский». Гайсултанов Iумаран дахар а, кхолларалла а. Цуьнан повестийн, дийцарийн проблематика. Вайн заманан кегийрхой гиллакх-оздангаллица кхиоран проблемаш хЮтторан башхаллаш. Исторически повесть «Александр Чеченский». Нохчийн кЮнтан кхоллам повесть тЮехь гайтаран башхаллаш. Инарла-майор Александр Чеченский – 1812 шеран тЮеман гюьваьлла турпалхо. Алссам исторически гЮуллакхаш чулоцучу повестан хиламашкахула коьрта турпалхочун дахар, цуьнан амал кхиаран хьелаш исбаьхьаллица довзийтаран башхаллаш. Повестан композици, исбаьхьаллин гЮирсаш. Нохчийн проза кхиарехь, берашна, кхиазхошна йолу литература кхолларехь Гайсултанов Iумаран произведенийн маьIна	6	1	0	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1.5	Эдилов X-М.Э. Поэма «Сийлаха». Эдилов Xас-Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан кхоллараллин шуьйра проблематика. Даймехкан, маршонан теманаш. Кьинхьегаман стаг ларар. Лирически турпалхочун адамашка йолу кьинхетаме дог-ойла. «Сийлаха» поэми тЮехь адаман дахар, ирс йукьараллехь кхоллалучу хьолех дозаделла хилар чЮагЮдар. ИбрахЮиман озда безам, цуьнан деган, ойланийн комаьршо. Эдалхин озда йоцу ойланаш а, гЮуллакхаш а. Сийлахас ца ларбина шен мерза безам, цуьнан доьхна дахар, цунах даьлла зулам. Поэми тЮехь суртхЮотторан, васт кхолларан поэтически гЮирсаш. Эдилов Xас-Мохьмадан кхоллараллин башхаллаш	5	0	1	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

Дерриг:		32	1	3	
Дакъа 2. XX-чу бешеран шолгачу эхан нохчийн литература					
2.1	<p>Абдулаев Л.Ш. Стихотворенеш «Весет», «Диканиг хьахадан кхоьру со ...».</p> <p>Абдулаев Лечин лирика. Поэтан стихийн коьрта проблематика а. филофски чулацам а. Лирически турпалхочун амалшкахь нохчийн кьоман гиллакх-обздангалла. Поэтан стихан шатайпаналла.</p> <p>Яралиев Ю.С-И. Стихотворенеш «Гиллакх», «Лулахо, ладогал цкъа...».</p> <p>Яралиев Юсупан поэзин проблематика, коьрта башхалаш. Лирически турпалхочун ойланаш, синхаамаш.</p> <p>Стихотворенеш мукъаме хилар, цуьнан стихаш эшаршка йерзор. Яралиев Юсупан стихашкахь поэтически сурт кхолларан башхалаш</p>	3	0	0	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.2	<p>Бексултанов М.Э. Повесть «Дахаран хин генара бердаш». Бексултанов Мусан кхолларалла.</p> <p>Цуьнан прозехь дахар шатайпанчу исбаьхьаллин хотгехь гайтар. Йаздархочо кега-мерса долчу хумнашкаула, царах чекххьежарца дахаран чолхе, шайн кторггера маьна долу гуллакхаш, хьелаш къастор.</p> <p>Кьоман хиндерг халкъан ламасташ, гиллакх-обздангалла ларйарца дозаделла хилар произведенешкахь чагдар. Турпалхойн амалш гайтаран, церан васташ кхолларан башхалаш.</p> <p>Йаздархочун кхоллараллин маьна, исбаьхьаллин башхалаш. Халкъан барта кхоллараллица уьйр хилар</p>	5	0	1	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.3	<p>Ахмадов М.М. Пьеса «Лаьмнел а лекха». Ахмадов Мусан произведенийн коьрта проблемаш, теманаш, турпалхой.</p> <p>Ахмадов Мусан кхоллараллин обзор: бешерашкара схьадоглу кьоман обздангаллин ламасташ хинцалерчу заманан лехамашца кьовсаме довлар, чолхечу дахаран галморзахаллаш адам эхь-бехках йухадалар, гиллакх лахдалар, халкъан ламасташка лерам бацар кьомана бохаме хилар; обздангаллах ца вухуш, гиллакх лардеш дахаран халонех чекхвалар.</p> <p>Ахмадов Мусан поэзин, прозин исбаьхьаллин башхалаш</p>	3	0	0	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.4	Эльсанов И.И. Повесть «Цеггачу декхнийн боьлак».	4	0	0	https://desharkho.ru/

	Эльсанов Исламан произведенешкахь хІинцалерчу дахаран сурташ, адамиин кхолламаш. Турпалхойн амалш гайтаран башхаллаш. «ЦегІачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Нохчийн халкъо XIX бІешарахь шен паргІатонехь латтийн кыйсам. Повесть тІехь Шемалан боламах дозаделла долу исторически хьелаш бакъдолчуьнца нийсадогІуш гайтар. Шемала хьафий а волу Исхьакъ вейтар. Машарехьа болу къоман лаам. БойсагІар а, Телхаг а. «ХІинца бен садаьржаш дацара», «ГІовгІа», «Йоккха стаг», «Мехк-Кхел»				http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.5	Бисултанов А.Д. Стихотворенеш «Нохчийчоь», «Нана». Бисултанов Аптин поэзин башхаллаш. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке, халкъе, болу безам. Йахь йолу кІант кхийначу ненан сийдар. Граждански лирикин исбаьхьалла. Бисултанов Аптин поэзин исбаьхьаллин хатІ	4	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		19	0	2	
Дакъа 3. XXI-ра бІешо долалучу муьран нохчийн литература					
3.1	Яшуркаев С.С-І. Стихотворенеш «Самах ду, гІенах ду», «Дагахьбалламаш, дагалецамаш». Даймахках къастарх болу цкъа а чекхбер боцу сингаттам поэтана тІех Іаьткъина хилар. Даймахках къаьстина волу лирически турпалхо цхьалха хилар гайтар. Нохчичунна Іаламат мехала долу, цо лардан хьакъдолу гІиллакх хьахадар. Лирически турпалхо шен ойланашца дай баьхначу махка цІаверзар. Нохчийн хІусамехь кхерч бовха латтош йерг, хьаша-да марзонца тІеобцуш йерг нана хилар чІагІдар. Дерриг а доьзалан ирс поэтана ненан вастехь гар. Поэто шен хьакъболчу сардамца гІеман маххадор	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.2	Исмаилов А.Т. Стихотворенеш «ВогІура воккха стаг», «Кхийра кхаба». Говзарехь жимачу стага воккхачуьнца хІотто деза гІиллакх а, воккхачо жимачуьнца лело деза гІиллакхаш а билгалдовлар. ХІора а воккха стаг жимачун дола дан, хьехар дан, цунна гІиллакхаш хьеха декхарийлахь хилар. Нохчийн гІиллакх-оьздангаллин культурехь воккхачун сий-ларам баро йоккха меттиг дІалоцуш хилар. Лирически турпалхочун дахар цІена, даьсса хилар, цо шовданан хица (дикачу гІуллакхашца) шен дахар хьаладуза дезаш хилар.	2	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	Автора дахаран некъ атта цахилар, иза чунехъа боьдуш цахилар, иза локхалле боьдуш хилар билгалдакхар. Жималлехъ дикачу дас-нанас хъехаршца, шайн масалшца кхиош долу бер, шовданан хих йуьзна кхаба санна, сирлачу ойланех, кьинхетамах дуьзна хилар произведенехъ чIагIдар				
3.3	Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. Стихотворенеш «Нохчийчоьне», «Йисалахъ, Нохчийчоь». Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке болу йистйоцу безам. Шен махкахъ, мухха а хилла а, кьомана пайдехъа хилчхъана, тоам беш хилар. Поэто шен байташкахъ Нохчийчоьнан, нохчийн кьоман дахар муьлххачу а цхъана стеган дахарал деза хилар чIагIдар. Мехкан а, кьоман а са, цуьнан мотт, гIиллакх-оьздангалла хилар поэто коьрта ларар	3	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		8	1	0	
Дакъа 4. ЖамIдаран таллар					
4.1	Сочинени	3	0	2	
4.2	Проект	2	0	2	
4.3	Контролни болх /Тестиновани/	1	1	0	
4.4	Шеран стандартизовани контролни болх	1	1	0	
Дерриг:		7	2	5	
Программица сахътийн барам		68			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

11 КЛАСС (66 сахьт)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Деъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
Дакъа 1. Довзийтар					
1.1.	XX -чу бѐшеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш. XX -чу бѐшеран шолг'ачу эхехь нохчийн литература кхиаран башхаллаш. XXI -чу бѐшеран йуьххьехь нохчийн литература кхиар. Литературин родаш. Исбаьхьаллин васт (художественный образ). Сюжетах а, композицих а кхетамбалар. Драматурги	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 2. XX-чу бѐшеран хьалхарчу эхехь нохчийн литература					
2.1.	Исаева Мареман дахар а, кхолларалла а. «Ирсан орам» романан дакъош а доьшуш, текста тѐхь болх бар. Сийлахь-боккха Даймехкан тѐман хенахь кьинхетаман коллективо тылехь бен болх гайтаран башхаллаш. Акаев Руслан а Васса а. Анна Васильевна а, кегийрхой а. Исаева Мареман кхоллараллин мехалла. Драматически кьовсамах кхетамбалар. Драма. Комеди	6	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

2.2	Айдамиров Абузаран дахар а, кхолларалла а. «Йеха буйсанаш» роман. Машаре шолгIа шо. Салтичун кхоллам. Сацам. Вежарий. Дакъош довзийтар. Исторически романах болу кхетам кIаргбар. Ромах болу кхетам кIаргбар. Повесть. Дийцар. Очерк. Рецензи	5	0	1	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.3	Ахматова Раисин дахар а, кхолларалла а. «Хуур дац, кхолламо хIун кечдо вайна...», «Даймахке», «Нене», «Сан йурт» стихоторенеш. «Дагалецамыйн новкъа» – автобиографически поэма. Цуьнан турпалхочун кхоллам Даймехкан, халкъан кхолламах къасталур боцуш бозабелла хилар. «Дагалецамыйн новкъа» – автобиографически поэма. Поэмин тIехъ къинхъегаман, безаман теманаш цхъабнайогIуш къастор. Лиро-эпически жанрах кхетам балар Сулейманов Ахьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан лирикехъ къонахаллин, оздангаллин тема. «Берд», «Дог дохден цIе» стихоторени. «Ламанан хьостанаш», «Батто сагатдо» стихоторенеш. Лирикех, лирически турпалхочух кхетамбалар. Поэтически маттах кхетамбалар	7	0	0	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		18	0	1	
Дакъа 3. XX-чу бIешеран шолгIачу эхехъ нохчийн литература					
3.1	Арсанукаев Шайхин дахар а, кхолларалла а. КIорггера кхетам, озда лаамаш болу поэтан лирически турпалхо. «Весет», «Нагахъ хъан гIо оьшуш» стихоторенеш. Цо дуьненах, дахарх йо ойланаш, адаман ирсехъа къийсам латто иза кийча хилар. «Нийсонна гимн» стихоторени. Поэтан говзаршкахъ Даймехкан исбаъхъа суьрташ, Iаламан аьрха хазалла, ненан меттан беркат. «Гиний шуна?» стихоторени. «Дицдина илии», «Ненан мотт» стихоторенеш. «Кхолламан сизаш» стихашкахъ роман. Даймехкан тIамехъ бIаьхоша турпалаллица Даймохк мостагIчух Iалашбар романехъ гайтаран башхаллаш. «Кхолламан сизаш» стихашкахъ роман. Романехъ тIеман а, тылан а суьрташ. Поэтически маттах кхетам балар	6	1	0	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.2	Рашидов Шаидан поэтически кхолларалла. Лирически турпалхочу халкъах, махках йолу ойланаш. «Баланах дуьзна дог» стихоторени. «Пондар боьлху» стихоторен. «Аружа» – исторически хиллачийн буха тIехъ йазийна поэма. Махках даьккхинчу халкъо лайна баланаш, халонаш гайтаран башхаллаш.	4	0	1	https://desharkho.ru/http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	«Аружа» – исторически хиллачийн буха тЕхь йазийна поэма. Лирически турпалхочун халкъах, махках йолу ойланаш. Стихаш кхолларан кепаш				
3.3	Гацаев СаьИдан поэтически кхолларалла. Лирически турпалхочо заманех, дахарх йеш йолу ойланаш. «Йише Маржане», «Хабий хьуна, Фирдоуси стихотворенеш. «Хатта хьайна Саадига», «Цкъа а дац ойла къуйлуш» стихотворенеш. «Хийла нохчийн кІант», «БІаьсте хир йу- бІаьсте, бІаьсте!..» стихотворенеш. Ахмадов Мусан прозаически кхолларалла. «Нохчийн махкахь, нохчийн маттахь» стихотворени. «Зингатиин барз ма бохабеллахь» повесть	5	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.4	Дикаев Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. Поэтан шен Даймахках, ша схьаваьллачу халкъах дозалла даран ойла, патриотически синхаамаш, къоман хиндерг ирсе хила лаар – цуьнан кхоллараллин коьрта чулацам. «Нохчийн хІусам» стихотворени. «Стегаг цІе» стихотворени. Дикаев Мохьмадан поэзехь йахь, къоман оьздангалла гайтаран башхаллаш. Цуьнан поэтически хатІ. «Суна лаьа» стихотворени. Стихаш кхолларан кепаш. Эпитетах кхетам балар. Бексултанов Мусан прозаически кхолларалла. Къоман хиндерг халкъан ламасташ, гІиллакх-оьздангалла ларйарца дозаделла хилар говзаршкахь чІагІдар «Іаьржа бІаьрг», «Хьалхара парта» дийцарш. Турпалхойн амалш гайтаран, церан васташ колларан башхаллаш. «Корталин Хантоти» дийцар. Халкъан барта кхоллараллица уьйр хилар	7	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.5	Шайхиев Іалвадин поэтически кхолларалла. Шайхиев Іалвадин стихашкахь поэтически сурт кхолларан башхаллаш. «Стаг велча, йуьртахь зударий боьлху», «Аса а ма лайна» стихотворенеш. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Къоман гІиллакхаш а, оьзда безам а гайтар. «Дерачу кхолламан кхиэл» – стихашца йазийна повесть. Повестан маьІна а, исбаьхьаллин къастамаш а	4	0	1	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.6	Алиев Гапуран дахар а, кхолларалла. «Къонахийн зама», «ХІун лозу хьан, Нохчийчоб?» стихотворенеш. «Къонахе», «ДоІа» стихотворенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

3.7	Классал арахъара дешар	2	0	0	
Дерриг:		30	1	2	
Дакъа 4. XXI-чу бешеран хьалхарчу шерийн нохчийн литература					
4.1	Ибрагимов Канта. Роман «Берийн дуьне». Тема а, проблематика а, исбаъхьаллин башхаллаш.	3	0	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 5. Кхечу къаьмнийн литература					
5.1	Александр Казбегин Гуьржийн йаздархочун кхоллараллех хаамаш. «Элиса» повестан коьрта чулацам. Элисин, Чербижан, Анзоран, Важийан васташ. Кулиев Кайсын «Хиндолчунна аьлла байташ» стихотворени. Кулиев Кайсын «ТӀуьначу лаьттан цинц къуьйлу» стихотворени	5	1	0	https://desharkho.ru/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1	0	
Дакъа 6. Жамдаран таллар					
6.1	Сочинени	3	0	3	
6.2	Проект	1	0	1	
6.3	Контролни болх /Тестиrovани/	1	2	0	
6.4	Шеран стандартизирoванни контролни болх	1			
Дерриг:		5	2	3	
Программица сахътийн барам		102			

	Исмаилов Абун дахар, кхолларалла. «ВогҮра воккха стаг» стихотворени. Хіора а воккха стаг жимачун дола дан, хъехар дан, цунна гІиллакхаш хъеха декхарийлахъ хилар						http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
64.	Исмаилов А. «Кхийра кхаба» стихотворени. Дахаран некъ атта цахилар, иза чунехъа боьдуш цахилар, иза локхалле боьдуш хилар	1	0	0	16.05		ps95.ru/dikdosham/
65.	Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. «Нохчийчоьне» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке болу йистйоцу безам	1	0	0	22.06		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
66.	Цуруев Ш. «Йисалахъ, Нохчийчоь» стихотворени. Мехкан а, къоман а са, цуьнан мотт, гІиллакх-оьздангалла хилар поэто коьрта ларар	1	0	0	23.05		www.urok95.ru. ps95.ru/dikdosham/
67.	Шеран талламан болх. (Тест)	1	1	0	29.05		ps95.ru/dikdosham/
68.	ЖамІдаран урок	1	0	0	30.05		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		68	2	5			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРА
РИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ
10 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь		Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш			
	XX бешеран хьалхарчу эхан литература (32 с. + 4 с.)			0			
1.	Нохчийн меттан дешан мах. Арсанов Сагид-Бейн дахар, кхолларалла	1	0	0	06.09		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
2.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттагIалла» романан дакъош дешар, дийцаре дар	1	0	0	07.09		www.urok95.ru .
3.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттагIалла» романехь Арсбин васт	1	0	0	13.09		ps95.ru/dikdosham/
4.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттагIалла» романехь гIиллакх-обздангалла гайтар.	1	0	0	14.09		https://desharkho.ru/
5.	Арсанов С-Б. «Маца девза доттагIалла» романехь къаьмнашна йукъара доттагIалин тема гайтаран башхалаш	1	0	0	20.09		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
6.	Мамакаев Мохьмадан дахар, кхолларалла. «Пулгаша а дуйцу» стихотворени. Мамакаев М. поэзехь Даймехкан тема	1	0	0	21.09		ps95.ru/dikdosham/ https://desharkho.ru/
7.	Мамакаев М. «Даймахке» стихотворени. Стеган паргIато, сий цуьнан Даймахкаца йолчу йукъаметтигех доьзна хилар	1	0	0	27.09		www.urok95.ru . http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
8.	Мамакаев М. «Зама» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочо дахар,	1	0	0	28.09		www.urok95.ru .

	заманах йо ойланаш						
9.	Классал арахъара дешар	1	0	0	04.10		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
10.	Мамакаев М. «Зеламха» романан дакъош дешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0	05.10		ps95.ru/dikdosham/
11.	Мамакаев М. «Зеламха» роман. Гушмузакъан доьзалехь бохам	1	0	0	11.10		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
12.	Мамакаев М. «Зеламха» романан турпалхочун Зеламхин васт	1	0	0	12.10		www.urok95.ru .
14.	Мамакаев М. «Зеламха» романехь зударийн васташ	1	0	0	18.10		ps95.ru/dikdosham/
15.	Сочинени «Зеламха» романехь Зеламхин васт»	1	0	1	19.10		ps95.ru/dikdosham/
16.	Нохчийн литературехь Мамакаев Мохьмадан кхоллараллин мехалла	1	0	0	25.10		https://desharkho.ru/
17.	Гадаев Мохьмад-Салахъан дахар, кхолларалла	1	0	0	26.10		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
18.	Гадаев М-С. «Даймакхе сатийсар» стихотворени. Цуьнан поэзехь дуьненах, дахарх, Иаламах йолу ойланаш.	1	0	0	08.11		www.urok95.ru .
19.	Гадаев М-С. «Дай баьхна латта» стихотворенин маъна а, исбаьхьаллин шатайпаналла а	1	0	0	09.11		ps95.ru/dikdosham/
20.	Гадаев М-С. «Генара кехат» стихотворени. Поэтан лирикехь безаман тема	1	0	0	15.11		https://desharkho.ru/
21.	Гадаев М-С. «Цен-Берд» стихотворени. Лирически турпалхочун оздангалла	1	0	0	16.11		https://desharkho.ru/
22.	Нохчийн литературехь Гадаев Мохьмад-Салахъан кхоллараллин мехалла	1	0	0	22.11		www.urok95.ru . http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
23.	Классал арахъара дешар	1	0	0	23.11		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
24.	Проект “Нохчийн доьзалан дахарехь ден хила йеза меттиг”	1	0	1	29.11		https://desharkho.ru/

25.	Гайсултанов Гумаран дахар, кхолларалла	1	0	0	30.11		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
26.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. Нохчийн кентан кхоллам повесть тӀехь гайтаран башхаллаш	1	0	0	06.12		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
27.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повестан дӀахӀоттам. Кегий йийсарш	1	0	0	07.12		https://desharkho.ru/
28.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. Вина йурт	1	0	0	13.12		ps95.ru/dikdosham/
29.	Гайсултанов И. «Александр Чеченский» повесть. А.Чеченскийн дахаран тӀаьххӀара шераш	1	0	0	14.12		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru.
30.	Нохчийн литературехь Гайсултанов Гумаран кхоллараллин мехалла	1	0	0	20.12		www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
31.	Тестировани	1	1	0	21.12		www.urok95.ru.
	XX бӀешеран шолгӀачу эхан литература (19 с. + 2 с.)						
32.	Эдилов Хас-Мохьмадан дахар, кхолларалла. «Сийлаха» поэмин дакъош дешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0	27.12		https://desharkho.ru/
33.	Эдилов Х-М. «Сийлаха» поэма. ИбрахӀиман, Сийлахин васташ кхолларан башхалла	1	0	0	28.12		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
34.	Эдилов Х-М. «Сийлаха» поэма. ИбрахӀиман оьзда безам, цуьнан деган, ойланийн комаьршо	1	0	0	10.01		www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
35.	Эдилов Х-М. «Сийлаха» поэми тӀехь суртхӀотторан, васт кхолларан поэтически гӀирсаш	1	0	0	11.11		https://desharkho.ru/
36.	Эдилов Хас-Мохьмадан кхоллараллин башхаллаш	1	0	0	17.01		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
37.	Сочинени «Сийлаха» поэмин ИбрахӀиман, Сийлахин васт	1	0	1	18.01		www.urok95.ru.
38.	Абдулаев Лечин дахар, кхолларалла. «Весет» стихотворени. Лирически	1	0	0	24.01		www.urok95.ru.

	турпалхочун амалшкахь нохчийн къоман гИллакх- оъздангалла						
39.	Абдулаев Л. «Диканиг хъахадан кхьору со ...» стихотворени. Поэтан стихан шатайпаналла	1	0	0	25.01		ps95.ru/dikdosham/
40.	Классал арахъара дешар	1	0	0	31.01		www.urok95.ru .
41.	Бексултанов Мусан дахар, кхолларалла	1	0	0	01.02		https://desharkho.ru/
42.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш» повесть йешар, чулацам бийцаре бар	1	0	0	07.02		www.urok95.ru .
43.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш». Къоман хиндерг халкъан ламасташ, гИллакх-оъздангалла ларйарца дозаделла хилар	1	0	0	08.02		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/
44.	Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш» повестехь ден васт	1	0	0	14.02		ps95.ru/dikdosham/
45.	Сочинени «Дахаран хин генара бердаш» Ден васт	1	0	1	15.02		https://desharkho.ru/
46.	Яралиев Юсупан дахар, кхолларалла. «ГИллакх» стихотворени	1	0	0	21.02		www.urok95.ru .
47.	Яралиев Ю. «Лулахочуьнга» стихотворени. Лирически турпалхочун ойланаш, синхаамаш	1	0	0	22.02		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/
48.	Ахмадов Мусан дахар, кхолларалла. «Лаьмнел а лекха» пъесин чулацам бешар, бийцаре бар	1	0	0	28.02		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/
49.	Ахмадов М. «Лаьмнел а лекха» пъесехь ГИйсуман васт	1	0	0	29.02		https://desharkho.ru/
50.	Ахмадов Мусан поэзин, прозин исбаьхьаллин башхаллаш	1	0	0	06.03		ps95.ru/dikdosham/
51.	Эльсанов Исламан дахар, кхолларалла. «ЦегIачу декхнийн боьлак» – исторически повесть	1	0	0	07.03		www.urok95.ru .

52.	Эльсанов И. «Цеггачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Нохчийн халкъо XIX бешарахь шен паргIатонехъа латтийн къийсам	1	0	0	13.03	http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
53.	Эльсанов И. «Цеггачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Машарехъа болу къоман лаам	1	0	0	14.03	https://desharkho.ru/
54.	Эльсанов И. «Цеггачу декхнийн боьлак» – исторически повесть. Повестехь турпалхойн амалш гайтаран башхаллаш	1	0	0	20.03	http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
55.	Бисултанов Аптин дахар, кхолларалла. «Нохчийчоь» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке, халкъе, болу безам	1	0	0	21.04	www.urok95.ru. http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
56.	Бисултанов А. «Нана» стихотворени. Йахь йолу кIант кхийнчу ненан сийдар	1	0	0	03.04	http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
57.	Проект “Хъаша-да тIеэцаран гIиллакх	1	0	1	04.04	https://desharkho.ru/
58.	Классал арахъара дешар	1	0	0	17.04	www.urok95.ru.
59.	Бисултанов Аптин поэзин исбаьхьаллин хатI	1	0	0	18.04	https://desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
	XXI бешо долалучу муьран литература (8 с. + 1с.)				24.04	
60.	Яшуркаев Султанан дахар, кхолларалла.	1	0	0	25.04	http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
61.	Яшуркаев С. «Самах ду, гIенах ду» стихотворени. Даймахках къаьстина волу лирически турпалхо цхьалха хилар гайтар	1	0	0	02.05	https://desharkho.ru/
62.	Яшуркаев С. «Дагахьбалламаш, дагалецамаш» стихотворени. Лирически турпалхо шен ойланашца дай баьхначу махка цаверзар	1	0	0	08.05	www.urok95.ru. ps95.ru/dikdosham/
63.	Исмаилов Абун дахар, кхолларалла. «ВогIура воккха стаг» стихотворени. ХIора а	1	0	0	15.05	http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/

	воккха стаг жимачун дола дан, хъехар дан, цунна гИллакхаш хъеха декхарийлахъ хилар						
64.	Исмаилов А. «Кхийра кхаба» стихотворени. Дахаран некъ атта цахилар, иза чунехъа боьдуш цахилар, иза локхалле боьдуш хилар	1	0	0	16.05		ps95.ru/dikdosham/
65.	Цуруев Шарипан дахар, кхолларалла. «Нохчийчобне» стихотворени. Поэтан лирически турпалхочун шен Даймахке болу йистйоцу безам	1	0	0	22.06		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
66.	Цуруев Ш. «Йисалахъ, Нохчийчобъ» стихотворени. Мехкан а, къоман а са, цуьнан мотт, гИллакх-оьздангалла хилар поэто коьрта ларар	1	0	0	23.05		www.urok95.ru. ps95.ru/dikdosham/
67.	Шеран талламан болх. (Тест)	1	1	0	29.05		ps95.ru/dikdosham/
68.	ЖамДаран урок	1	0	0	30.05		http://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		68	2	5			

**Нохчийн литературин поурочни планировани 11класс.
2023-2024 дешаран шо.**

К1иранах-3 сахът. Шарахъ -102 сахът. Соьлжа- г1ала 2019 .

Х1оттийнарш: Мурадова З. И.,Абдулкадырова Р.А.

Раг 1	Урокан ц1е	сахъ т	Терахъ		ц1ахъ
			хъесап	билг- гал	йеша, 1амо
1.	Довзийтар. Кадыров А-ХЪ. «Хъомсара Нохчийчоь».Дешархошка.	1	02.09		1амат.3-6
2.	20-чу б1ешеран хъалхарчу эхехъ нохчийн литературин кхиаран башхаллаш.	1	06.09		1амат.7-18
3.	20-чу б1ешеран шолг1ачу эхехъ нохчийн литературин кхиаран башхаллаш.	1	07.09		1амат.19-28
4.	Нохчийн йаздархоша шайн говзаршкахъ зударийн васташ.	1	09.09		1амат.29-38
5.	1970-1990-чуй шерийн проза	1	13.09		1амат .39-49
6.	70-90-г1ий шерийн поэзи	1	14.09		1амат. 49-59.
7.	20-чу б1ешеран йуьххъехъ нохчийн литература кхиар. Х1инцалера проза кхиар.	1	16.09		1амат.60-67
8.	Х1инцалера поэзии кхиар.	1	20.09		1амат.67-78
9.	Литературин родаш.Исбаьхъаллин васт. Сюжетах а,композицих а кхетамбалар.	1	21.09		1амат.78-85
10	Дешархоша хьаржина произведени. Кибиев М. «Шагат1улг»легенда.	1	23.09		Хр.497
11	Исаева Марьяман дахара,кхолларалла а.	1	27.09		1амат.88-92
12	«Ирсан орам». Вуоха мегар дац.	1	28.09		Хр.3-12
13	«Ирсан орам». Дог ца 1ийна.	1	30.09		Хр.12-17
14	«Ирсан орам». Нанас йинарг хилла.	1	04.10		Хр.17-23
15	«Ирсан орам». Доккха инзар.	1	05.10		Хр.23-32
16	«Ирсан орам». Д1адевлларш.	1	07.10		Хр.32-43
17	«Ирсан орам». Кхаъ.	1	11.10		Хр.43-57
18	«Ирсан орам». Дош- болат.	1	12.10		Хр.57-67
19	Драматически къовсамах кхетам.Драма.Комеди.	1	14.10		1амат 93-95
20	АйдамироваА.дахар а, кхолларалла а.	1	18.10		1амат.96-98
21	«Йеха буьйсанаш» романан документальни, исторически бух.	1	19.10		1амат.98-104
22	«Йеха буьйсанаш».Нохчмахке.	1	21.10		Хр.68-84

23	«Йеха буйсанаш».Къастар.	1	25.10		Хр.85-97
24	«Йеха буйсанаш».Бле цхьолг1а буйса.	1	26.10		Хр.98-109
25	«Йеха буйсанаш».Данч1а.	1	28.10		Хр.110-122
26	турпалхой Аьрзу, Маккхал, 1ела.	1	08.11		Хр.122-126
27	«Йеха буйсанаш». Романан халкъан хьашташ лардеш хилла турпалхой Аьрзу, Маккхал, 1ела.	1	09.11		1аматан аг1о 104-107.
28	Сочиненина кечам бар	1	11.11		Соч.кечам бе
29	Сочинени «Йеха буйсанаш» романехь нохчийн зударийн кхоллам»	1	15.11		1ам.карлад.
30	Роман, повесть, дийцар, очерк, рецензих кхетам.	1	16.11		1амат.108-112
31	Хьехархочо хаьржина произведени. Бисултанов А. «Бералле»	1	18.11		Хр.491-492
32	Ахматова Р.дахар а,кхолларалла а.	1	22.11		1амат113-120
33	Ахматова Р. «Хуур дац, кхолламо х1ун кечдо вайна», «Даймакхе».	1	13.11		1амат.120-129 хр.127-128

34	Ахматова Р. «Нене», «Сан юрт».	1	25.11		Хр.128-130
35	«Дагалецамийн новкъа». Хьалхара дош. Хьалхара 1 корта.	1	29.11		Хр.130-133
36	«Дагалецамийн новкъа». Шолг1а корта.Кхоалг1а корта.		30.11		Хр.134-136
37	«Дагалецамийн новкъа». 4-7 корта.	1	02.12		Хр.137-141
38	«Дагалецамийн новкъа». Дерзор.	1	06.12		Хр.141-143
39	Сулейманов А. дахар а, кхолларалла а.	1	07.12		
40	Сулейманов А. «Дог дохде ц1е».	1	09.12		Хр.144-145
41	Сулейманов А. «Берд»,«Батто сагатдо».	1	13.12		Хр.146-147
42	Сулейманов А. «Ламанан хьостанаш».	1	14.12		Хр.147-150
43	Сулейманов А. кхоллараллин мехалла.	1			

**44 Хьехархочо хаьржина произведени.
Кибиев М.«Ден къамел»**

45-46	Арсанукаев Ш. кхоллараллин некъ. «Весет», «Нагахь хьан г1о оьшуш».	2	16.12		1амат.146-160 хр.151-154
47	«Нийсонна гимн», «Ненан мотт»	1	20.12		Хр.154-155
48	«Мохкбегор» «Дицдина илли».	1	21.12		Хр.156-157.
49	«Кхолламан сизаш» хьалхара дакъа	1	23.12		Хр.159-168
50	«Кхолламан сизаш» шолг1а дакъа.	1	27.12		Хр.168-179
51	«Кхолламан сизаш»	1	28.12		Хр.179-190
52	«Кхолламан сизаш»	1	30.12		Хр.190-202

53	«Кхолламан сизаш»	1	10.01		Хр.202-213
54	«Кхолламан сизаш»	1	11.01		Іамат.160-165
55	Сочиненина кечам бар	1	13.01		Соч. кечам бе.
56	Сочинени «Кхолламан сизаш» Ризванан васт.	1	17.01		Іам.карладак х
57	Рашидов Ш.дахар а, кхолларалла а.	1	18.01		Іамат.166-172
58	Рашидов Ш. «Баланах дуьзна дог», « Пондар боьлху».	1	20.01		Хр.214-215
59	Рашидов Ш.Поэма «Аружа»	1	24.01		Хр.215-221
60	Поэма «Аружа»	1	25.01		Хр.221-226
61	Поэма «Аружа»	1	27.01		Хр.226-233
62	Рашидов Шаидан кхоллараллин мехалла.	1	31.01		Іамат.172-179
63	Гацаев С. дахар а, кхолларалла а.	1	01.02		Іамат.180-193
64	«Йише Маржане», «Хабий хьуна, Фирдоуси»	1	03.02		Хр.234-236
65	«Хатта хьайна Саадига», «Цкъа а дац сан ойла къуьйлуш».	1	07.02		Хр.236-237
66	«Хийла нохчийн клант», «Блаьсте хир ю-блаьсте ,блаьсте!»	1	08.02		Хр.237-239
67	АхамадовМ. дахар а, кхолларалла а.	1	10.02		Хр.194-207
68	АхамадовМ. «Нохчийн махкахь нохчийн маттахь».	1	14.02		Хр.240
69	Повесть «Зингатиин барз а ма бохабелахь»	1	15.02		Хр.241-247
70	«Зингатиин барз а ма бохабелахь».	1	17.02		Хр.247-254
71	«Зингатиин барз а ма бохабелахь».	1	21.02		Хр.254-259
72	Сочинени«Гора-йа1, нохчийн мотт»	1	22.02		Соч.чекхьякх.
73	Дикаев М. дахар а, кхолларалла а.	1	24.02		Іамат.208-218
74	Дикаев М. «Стеган ц1е».	1	28.02		Хр.260
75	«Нохчийн х1усам»,«Суна лаба».	1	29.02		Хр.261-262
76	Стихаш кхолларан кепаш.	1	02.03		Іамат.220-222
77	Бексултанов м.м.дахар а, кхолларалла а.	1	06.03		Іамат.223-234
78	Бексултанов М. «Іаьржа блаьрг»	1	07.03		Хр.263-267

79	Бексултанов М. «Хьалхара парта».	1	13.03		Хр.267-273
80	Бексултанов М. «Корталин Хантоти».	1	14.03		Хр.273-280
81	Хьехархочо хьаржина произведени. Гайтукаева Бана «Со йинчу дийнахь.»	1	16.03		Хр.491
82	Шайхиев 1. дахар а, кхолларалла а.	1	20.03		1амат.235-249
83	Шайхиев 1. « Стаг велча», «Аса а ма лайна».	1	21.03		Хр.281-282
84	Шайхиев 1.повесть «Дерачу кхолламан де».	1	03.04		Хр.282-293
85	Шайхиев 1. повесть «Дерачу кхолламан де».	1	04.04		Хр.293-301
86	Шайхиев 1.повесть «Дерачу кхолламан де».	1	06.04		Хр.301-320
87	Сочиненина кечам бар.	1	13.04		Соч.кечам бе.
88	Сочинени «Шайхиев 1.кхоллараллехь нохчийн къоман г1иллакх- оьздангалла гайтар»	1	17.04		1амийнарг карладаккха
89	Алиев Г1.дахар а,кхолларалла	1	18.04		1амат250-259
90	Алиев Г1. «Кьонахийн зама», «Х1ун лозу хьан, Нохчийчоб?»	1	20.04		Хр.321-322
91	Алиев Г1.«Кьонахе» «До1а».	1	24.04		Хр.322-323
92	Ибрагимов К.Х дахар а, кхолларалла	1	25.04		1амат.260-265
93	Ибрагимов К. «Берийн дуьне» роман.	1	27.04		Хр.324-339
94	«Берийн дуьне» роман дакъа	1	02.05		Хр.340-352
95	Казбеги А. «Элиса»	1	04.05		1-т.266-268, хр. 353-363
96	Казбеги А. «Элиса»	1	08.05		Хр.аг1о363- 372
97	Казбеги А. «Элиса»	1	15.05		Хр.аг1о373- 382
98	Шеран талламан болх. (Тест).	1	16.05		1ам.карл.
99	Кулиев К.дахар а, кхолларалла а. Кулиев К. «Хиндолчуьнга аьлла байташ».	1	18.05		А.271-272 1аматан аг1о
100	Кулиев К. «Т1уьначу лаьттан цинц кьуйлу ас буйнахь».	1	22.05		Хр.аг1о 385, 383-384
101	Оьрсийн классикаш- нохчийн маттахь.	1	23.05		1аматан аг1о278-283
102	Шеран жам1 даран урок.	1	25.05		1ам.карлад.

